

Sygn. akt I ACa 743/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz (spr.)
Sędziowie :	SSA Ewa Jastrzębska SSO del. Tomasz Tatarczyk
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 15 grudnia 2015 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa D. S. (1)

przeciwko D. S. (2)

o oświadczenie woli i zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 31 marca 2015 r., sygn. akt I C 215/14,

1) oddala apelację;

2) przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) na rzecz adwokata A. K. 3 321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych, w tym 621 (sześćset dwadzieścia jeden) złotych podatku od towarów i usług, z tytułu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSO del. Tomasz Tatarczyk	SSA Piotr Wójtowicz	SSA Ewa Jastrzębska
---------------------------	---------------------	---------------------

Sygn. akt I ACa 743/15

UZASADNIENIE

Powódka wniosła o zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności na nią wynoszącego 1/2 udziału w położonej w C. przy ul. (...) nieruchomości, oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 463 m², dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), i o zasądzenie na jej rzecz od pozwanej 35000,-zł z odsetkami od dnia wytoczenia powództwa oraz kosztów procesu.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo i przytoczył następujące motywy swego rozstrzygnięcia:

Wskutek nabycia spadku po S. W. powódka stała się współwłaścicielką w 3/40 położonej W. nieruchomości o powierzchni 5423 m² przy ulicy (...) w C., oznaczonej jako działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy w C. prowadził księgę wieczystą Kw nr (...).

W wyniku zniesienia umową z dnia 2 lipca 1998 r. współwłasności powódka otrzymała na własność niezabudowane działki nr (...) o powierzchni 925 m².

W tym samym akcie notarialnym darowała synowi i synowej, R. i D. małżonkom S., do ich objętego wspólnością ustawową majątku działkę nr (...) o powierzchni 463 m⁽²⁾, dla której prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w C. księga wieczysta nr (...).

Obdarowani z dziećmi i z rodzicami pozwanej zamieszkali w darowanej im nieruchomości przy ulicy (...) w C. w czerwcu 2000 r., powódka zaś zamieszkała w należącym do jej córki domu znajdującym się na posesji sąsiedniej, przy ulicy (...).

Pożycie D. S. (2) i R. S. nie układało się poprawnie. Oboje nadużywali alkoholu, dochodziło wówczas między nimi do awantur, a w ich trakcie wkraczała powódka, która stawała po stronie syna. Wywoływało to negatywne reakcje pozwanej, związku z czym dochodziło między nią a powódką do sprzeczek, wyzwisk i awantur. Problemy w małżeństwie R. i D. S. rzutowały też na sytuację ich dzieci, włączali je oni bowiem w swoje konflikty, co zaburzało ich funkcjonowanie i powodowało u nich brak poczucia bezpieczeństwa. Wskutek tego, Sąd Rejonowy w C. postanowieniem z 10 października 2011 r. ograniczył im władzę rodzicielską przez ustanowienie nadzoru kuratora.

R. S. wyprowadził się z domu w styczniu, a pozwana w marcu 2013 r. Po wyprowadzce żony syn powódki ponownie wprowadził się do ich domu. Od marca 2013 r. pozwana nie miała już z powódką styczności.

Wyrokiem z 27 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie orzekł rozwód małżeństwa R. S. i D. S. (2).

Powódka w dniu 3 marca 2014 r. sporządziła oświadczenie o odwołaniu darowizny wobec pozwanej. Zawierający to oświadczenie list, nadany 19 marca 2014 r., wysłała na adres przy ulicy (...), jednak przesyłka nie została przez pozwaną, która mieszkała już wtedy pod innym adresem, podjęta.

Zgodnie z art. 898§1 k.c. darczyńca może odwołać darowiznę, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Ustawowe pojęcie „rażącej niewdzięczności” jest nieostre, jednak nie budzi wątpliwości, że zachowanie pozwanej wobec powódki pozostawało poza kręgiem jego desygnatów. Przejawem rażącej niewdzięczności jest takie zachowanie obdarowanego, które skierowane jest przeciwko darczyńcy świadomie i w nieprzyjaznym zamiarze. Nie stanowią zatem takiego przejawu krzywdy wyrządzone darczyńcy w sposób niezamierzony, w uniesieniu bądź rozdrażnieniu spowodowanym zachowaniem się darczyńcy lub mieszczące się w granicach zwykłych konfliktów życia codziennego. Za niewdzięczność rażącą uznać można tylko działanie obdarowanego, którym zmierza on w sposób świadomy i celowy do wyrządzenia darczyńcy poważnej krzywdy.

Ustalony stan faktyczny nie daje podstaw do przypisania pozwanej rażącej względem powódki niewdzięczności. Strony od wielu lat są ze sobą skłócone, gdy się spotykały odnosiły się do siebie z dużą niechęcią. Taki stan wynika z zebranych w sprawie dowodów, chociaż obie strony starały się umniejszać swój udział w konfliktach i „przerzucać” winę na

stronę drugą. Źródłem tych niewłaściwych relacji było też ingerowanie przez powódkę w sprawy małżeńskie jej syna i synowej. Oboje małżonkowie wiodli tryb życia nie zasługujący na aprobatę, ale podczas ich sprzeczek obecna w ich domu powódka stawiała zawsze po stronie syna, w opozycji do synowej, co stanowiło kolejne zarzewie konfliktu między stronami.

Wszyscy zeznający w sprawie świadkowie (D. J., M. M., R. S. i A. S.) wiedzieli o negatywnych relacjach stron, ale treść ich zeznań (niekorzystna dla powódki lub pozwanej) warunkowana jest łączącymi ich ze stronami relacjami, a wiele spośród posiadanych przez nich informacji było pozyskanych od samych stron. W związku z tym zeznania ich na wiarę zasługiwały jedynie częściowo. Wiarygodne okazały się ich relacje potwierdzające istniejący między stronami konflikt.

W taki sam sposób ocenione zostały zeznania stron, źródeł konfliktu każda z nich bowiem upatrywała jedynie po stronie przeciwnej, uznając własne zachowanie za prawidłowe, a do takiej ocenie nie dają podstawy poczynione ustalenia.

Powódka zdawała sobie sprawę, że małżeństwo jej syna nie jest wzorowe i to nie ona była pierwotnie stroną istniejącego między małżonkami konfliktu, a jedynie sama dobrowolnie wkroczyła w te relacje. Oczywiście, zachowanie pozwanej wobec powódki należy ocenić jako naganne. W świetle jednak ustalonej sytuacji w rodzinie stron oraz okoliczności zajść, wynikających bardziej z impulsywności stron i wzajemnej niechęci i niezrozumienia niż zamiaru wyrządzenia komukolwiek „poważnej krzywdy”, zachowanie pozwanej nie spełnia przesłanki opisanej w art. 898§1 k.c.

Należy podkreślić, że – stosownie do art. 899§3 k.c. – darowizna nie może być odwołana po upływie roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego. Jest to termin zawity, który biegnie od daty dowiedzenia się przez darczyńcę o niewdzięczności obdarowanego, a jego upływ powoduje wygaśnięcie uprawnienia do odwołania darowizny.

W niniejszej sprawie w kontekście odwołania darowizny rozpatrywane mogły być więc te tylko okoliczności, które zaistniały od 16 października 2013 r. uwzględniając datę doręczenia pozwanej odpisu pozwu z odpisem oświadczenia o odwołaniu darowizny, co nastąpiło 16 października 2014 r. (k. 58). Nawet jednak gdyby liczyć roczny termin od 19 marca 2013 r. (z uwagi na nadanie 19 marca 2014 r. oświadczenia o odwołaniu darowizny na nieaktualny już adres pozwanej), to i tak powództwo byłoby spóźnione, gdyż strony nie kontaktują się od marca 2013 r. Nie sposób jednak uznać, że oświadczenie o odwołaniu darowizny zostało skutecznie doręczone na adres przy ul. (...) w C., brak jest bowiem dowodu na to, że dotarło ono do pozwanej i że mogła ona zapoznać się z jego treścią. Samo potwierdzenie nadania przesyłki na stary adres pozwanej wystarczające w tej mierze nie jest, z pisma samej powódki (k. 17) wynika bowiem, że pozwana przebywała pod innym adresem, a okoliczność ta została w toku postępowania potwierdzona.

Niesporne jest, że pozwana w marcu 2013 r. wyprowadziła się z nieruchomości w C., przy ul. (...) i że od tego czasu z powódką nie się kontaktowała, nie mogła już zatem podejmować żadnych działań na szkodę powódki. Skoro przez ponad rok przed złożeniem oświadczenia o odwołaniu darowizny, strony nie miały ze sobą żadnego kontaktu, nie mogło w tym okresie nastąpić żadne zdarzenie uzasadniające złożenie oświadczenia o odwołaniu darowizny.

Na marginesie już tylko należy dodać, że powódka nie udowodniła darowania pozwanej 35000,-zł. Pozwana przyznała jedynie, że wspólnie z mężem otrzymała od powódki 14000,-zł na zakup materiałów na budowę na darowanej nieruchomości domu. Powódka nie wykazała, że przenosząc przyznaną kwotę 14000,-zł pieniądze, które miała przekazać synowi na wydatki związane z budową, weszły w skład majątku wspólnego małżonków. Ponadto, wnosząc i o przeniesienie (wraz z nakładami) własności nieruchomości, i o zasądzenie darowanej sumy pieniężnej, powódka domagała się w istocie „podwójnego” zwrotu, darowane przez nią pieniądze miały zostać bowiem przeznaczone właśnie na budowę domu na darowanej nieruchomości, stanowić miały zatem nakłady na tę nieruchomość.

Z tych względów powództwo o zobowiązanie pozwanej do zwrotnego przeniesienia własności przedmiotu darowizny i o zapłatę należało oddalić.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach udzielonej powódce nieopłaconej pomocy prawnej przywołał Sąd normy art. 109 k.p.c. oraz §2 ust. 3, §6 pkt 6, §19 i §20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W apelacji od opisanego wyżej wyroku powódka zarzuciła sprzeczność ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że pozwana nie dopuściła się względem niej rażącej niewdzięczności, i przez przyjęcie, że nie zostało pozwanej skutecznie doręczone oświadczenie z dnia 19 marca (2013 r.) o odwołaniu darowizny oraz że oświadczenie to złożone zostało po upływie rocznego terminu liczonego od zdarzeń, które miały uczynienie tego uzasadniać. W oparciu o te zarzuty wniosła o zmianę wyroku przez uwzględnienie jej powództwa w całości lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji; wniosła także o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego. Pełnomocnik z urzędu powódki, na wypadek nieuwzględnienia jej apelacji, wniósł alternatywnie o przyznanie mu kosztów udzielonej jej pomocy prawnej od Skarbu Państwa, oświadczając jednocześnie, że koszty te nie zostały pokryte przez powódkę nawet w części. Poinformował nadto, że pozwana zmieniła nazwisko, ale wobec nieobecności tej ostatniej na rozprawie apelacyjnej braku jakichkolwiek w tej kwestii dokumentów informacja ta nie mogła zostać potwierdzona i wpłynąć na zmianę oznaczenia jej w protokole rozprawy i w wyroku.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, acz nie wszystkim podniesionym w niej zarzutom odmówić można do końca słuszności.

Częściowo trafnie kwestionuje skarżąca ustalenia Sądu pierwszej instancji, że oświadczenie z dnia 19 marca 2014 r. złożone zostało po upływie rocznego terminu, o jakim mowa w art. 899§3 k.c. i że nie zostało pozwanej skutecznie doręczone przez nadanie w tymże dniu na znany w tym czasie powódce adres przesyłki. Nie sposób jednak podzielić jej tezy, że było odmiennie, to znaczy że termin został zachowany, a oświadczenie dotarło do adresatki w taki sposób, że mogła się z jego treścią zapoznać. Kwestia ta nie była wszak w sprawie przedmiotem jakichś szczególnych dociekań Sądu, a i strony nie przejawiały wystarczającej aktywności w celu jej wyjaśnienia. Sąd Okręgowy sięgnął w tej sytuacji po pewne domniemania faktyczne, jawią się one jednak jako zbyt daleko idące. W konsekwencji to, czy adresowane na ul. (...) w C. pismo zawierające oświadczenie powódki o odwołaniu darowizny dotarło do pozwanej w taki sposób, że mogła się z nim zapoznać, oraz to, czy uczyniła to przed upływem roku od zerwania przez strony wszelkich kontaktów, nie zostało do końca wyjaśnione, a przy zebranych w sprawie materiale dowodowym ustalić tego Sąd Apelacyjny nie jest w stanie. Nie musiało to jednak prowadzić do podejmowania (zwłaszcza z urzędu) czynności zmierzających do zbadania i jednoznacznego rozstrzygnięcia tej kwestii, i bez tego bowiem możliwe było merytoryczne rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku. Za decydującą w tym względzie kwestię uznać przyjdzie to, czy zachowanie powódki mogło być uznane za przejaw rażącej niewdzięczności wobec powódki, w konsekwencji zaś – czy mogło prowadzić do uznania odwołania przez powódkę darowizny za uzasadnione i rodzące po stronie pozwanej obowiązek złożenia żądanego w pozwie (i w apelacji) oświadczenia woli, a także, przy sygnalizowanych w motywach zaskarżonego wyroku wątpliwościach, obowiązek zapłaty sumy pieniężnej, która wedle powódki także była przedmiotem darowizny. Tylko w razie pozytywnej odpowiedzi na tak sformułowane pytanie celowe i pożądane okazałoby się badanie, czy powódka dochowała terminu, o jakim mowa jest w art. 899§3 k.c.

W celu rozstrzygnięcia tej kwestii rozważyć należy podniesiony przez apelującą zarzut sprzecznego z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym ustalenia, że pozwana nie dopuściła się względem powódki rażącej niewdzięczności, która uzasadniała odwołanie darowizny. Rzecz w tym, że zarzut ten, choć literalnie skierowany przeciwko ustaleniom, w istocie odnosi się do kwestii, która przynależy nie do sfery faktów, a do sfery prawa materialnego (konkretnie zaś do art. 898§1 k.c.), poprawność zastosowania którego sąd drugiej instancji badać musi z urzędu, niezależnie od zarzutów apelacyjnych.

W tej sytuacji, wobec niezakwestionowania przez powódkę szczegółowych, odnoszących się do stosunków między stronami, ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy, Sąd Apelacyjny ustalenia te, skądinąd zgodne z uznanym za wiarygodny materiałem dowodowym, akceptuje i przyjmuje za podstawę własnych ocen w zakresie prawa materialnego.

Na tle prawidłowych ustaleń również prawidłowo zastosował Sąd Okręgowy prawo materialne i bez jakiegokolwiek jego obrazu doszedł do przekonania, że w okolicznościach sprawy niniejszej zachowanie pozwanej w stosunku do powódki, choć obiektywnie naganne, nie wyczerpuje znamion rażącej niewdzięczności, o jakiej mowa jest w art. 898§1 k.c.

Na pełne podzielenie zasługują tak ogólne rozważania Sądu Okręgowego na tle rozumienia pojęcia rażącej niewdzięczności, powtarzanie których w tym miejscu uznać należy za zbędne, jak i zastosowanie efektów tych rozważań do okoliczności sprawy niniejszej.

Trafnie w szczególności Sąd Okręgowy podkreślił wzajemność agresywnych zachowań stron, a także to, że powódka aktywnie uczestniczyła w konfliktach pozwanej i R. S., każdorazowo w czasie tych konfliktów wspierając syna, co nie mogło pozostać bez wpływu na stosunek pozwanej do niej i na sposób odnoszenia się do niej.

Za pozbawione w tej sytuacji z punktu widzenia normy art. 898§1 k.c. uznać przyjdzie rzeczywiście naganne postępowanie pozwanej, polegające na nadużywaniu alkoholu i na zaniedbywaniu dzieci, zwłaszcza że i mąż jej nadużywał alkoholu i nie poświęcał potomstwu wystarczającej uwagi. Zachowaniem tym działała jednak na szkodę nie tyle powódki, ile swoją własną, swej rodziny i swych dzieci, nie sposób zatem uznać, że czyny jej były nakierowane przeciwko powódce, w zamiarze sprawienia jej przykrości.

Skoro zatem postępowanie pozwanej, acz oceniane jako niewłaściwe, nie wyczerpywało znamion rażącej niewdzięczności, o jakiej mowa jest w art. 898§1 k.c., nie było podstaw do odwołania działającej przez powódkę na rzecz, między innymi, pozwanej darowizny, tym samym zaś nie powstały po stronie powódki roszczenia ani o zwrotne przeniesienie własności (udziału w niej) nieruchomości, ani o zapłatę, i to niezależnie od tego, czy w tym ostatnim przypadku roszczenie co do wysokości zostało wykazane. W tej sytuacji zaskarżone rozstrzygnięcie ocenić należało jako prawidłowe, a skierowaną przeciwko niemu apelację – jako pozbawioną uzasadnionych podstaw.

Z powyższych względów na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach należnych pełnomocnikowi powódki za pomoc prawną udzieloną jej z urzędu orzeczono na podstawie §2 ust. 3, §6 pkt 6, §19 i §13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu

SSO Tomasz Tatarczyk SSA Piotr Wójtowicz SSA Ewa Jastrzębska